

Optimaliseren Onderwijs Palliatieve Zorg

Handleiding Filmopdracht “Dood in de Bijlmer”

Duur	Doelgroep	Benodigdheden	Werkvorm	Centrale thema's
+2 uur	Zorgmedewerkers (in opleiding) van niveau 3,4,5,6.	Beamer/groot scherm, pc met internet, geprinte hand-outs	Groepswork, film en reflecteren individueel; terugkoppelen en verdieping zoeken gezamenlijk	Cultuur, diversiteit, rouw en verlies, uitvaart, nazorg

Introductie

Cultuur neemt een belangrijke rol in binnen de palliatieve zorg. Het omvat zelfs één van de 10 domeinen binnen het kwaliteitskader Palliatieve Zorg (IKNL 2017), waarin wordt vastgesteld waar goede palliatieve zorg aan moet voldoen. Hierin staat als volgt gesteld: “De culturele achtergrond van de patiënt, diens naasten en bijbehorende gemeenschap worden herkend, erkend en verkend en gerespecteerd gedurende het zorgtraject.” Het kwaliteitskader benoemt hierbij de volgende vaardigheden die verwacht worden van een zorgverlener:

- 1) Zelfreflectie op de eigen cultuur
- 2) Culturele aandacht bij de zorgvraag
- 3) Ondersteuning/verwijzing op maat
- 4) Kennis van de regionale sociale kaart
- 5) Werken aan/opheffen taalbarrières
- 6) Zorgplan is afgestemd op culturele zorg
- 7) Blijvende professionele ontwikkeling

In de documentaire “Dood in de Bijlmer” wordt uitvaartverzorgster Anita van Loon gevolgd in haar missie om een multicultureel uitvaartcentrum te realiseren in de Bijlmer. In de zoektocht naar de beste manier hiervoor, gaat ze in gesprek met verschillende culturen en verdiept ze zich in de gebruiken en rituelen rondom rouw en verlies.

Hierin is ook te zien dat cultuur vaak hand in hand gaat met religie, die zelfs binnen een bepaalde cultuur op verschillende wijzen kan worden ingevuld. Er bestaan allerlei mengvormen en varianten die ook in deze film naar voren komen. Immers, dé pure Nederlandse cultuur of het pure christelijke geloof bestaat ook niet. Het zijn vrijwel altijd mengvormen, met meerdere elementen. De geselecteerde filmfragmenten staan aan de basis van deze filmopdracht waarin studenten worden uitgedaagd om zich als (toekomstig) zorgverleners zichzelf te verdiepen in de diverse culturen en hoe deze omgaan met rouw en verlies.

Documentaire bekijken en instructie groepswork

Om de leerdoelen te behalen en structuur te behouden, is het aan te raden om het stappenplan aan te houden zoals hieronder omschreven in de docentinstructie. De leerdoelen sluiten aan op de vaardigheden die benoemd worden binnen domein 9 ‘cultuur’ in het kwaliteitskader.

Ten behoeve van deze onderwijsopdracht zijn bepaalde fragmenten uit deze documentaire geselecteerd. Deze zijn te vinden via:

<https://zuyd.mediasite.com/Mediasite/Play/94dcacf0cfbaf4cf8a2de10ccd561ddf21d>

De gehele documentaire is terug te kijken op <https://www.2doc.nl/documentaires/2021/07/dood-in-de-bijlmer.html>

Wil je meer weten over de documentaire? Kijk dan op: <https://witfilm.nl/project/doodindebijlmer/>

Leerdoelen

De leerdoelen kunnen aangepast worden, afhankelijk van hoe deze filmopdracht wordt opgenomen in de lesbeschrijving. Na deze opdracht kunnen de studenten:

- Benoemen welke plaats cultuur inneemt in de palliatieve zorg en hoe het is opgenomen in het kwaliteitskader (*gerelateerd aan CanMEDS rol reflectieve EBP professional*)
- Benoemen welke (religieuze) rituelen en gebruiken te zien zijn in het rouwproces en de uitvaart van bepaalde culturen (Ghanees, Hindoestaans, traditioneel Hollands en Surinaams-Creools) (*gerelateerd aan CanMEDS rol reflectieve EBP professional*)
- Reflecteren op aspecten die hen aangrijpen bij verlies in diverse culturen (*gerelateerd aan CanMEDS rollen Reflectieve EBP professional & Professional en kwaliteitsbevorderaar*)
- Verdiepende kennis over rouwrituelen vergaren en delen met hun klasgenoten (*gerelateerd aan CanMEDS rol Professional en kwaliteitsbevorderaar*)
- Benoemen hoe cultuursensitief gecommuniceerd kan worden met patiënten en rouwende nabestaanden in de palliatieve zorg (*gerelateerd aan CanMEDS rol Communicator*).

Opdracht voor studenten

Voor de opdracht is een hand-out ontwikkeld. Deze kan geprint worden en per subgroep uitgedeeld worden. Hieronder staat de opdracht in tekstvorm.

Zoveel mensen zoveel culturen...

In Nederland heeft bijna een kwart van de bevolking een andere culturele achtergrond dan de traditioneel Hollandse. Cultuur neemt vaak een belangrijke plaats in de palliatieve zorg, zo ook bij afscheid nemen en bij de uitvaart. Aandacht voor cultuur in de palliatieve zorg is vastgesteld in het kwaliteitskader Palliatieve Zorg (IKNL 2017) en bevat de volgende criteria voor zorgverleners:

- 1) Zelfreflectie op de eigen cultuur
- 2) Culturele aandacht bij de zorgvraag
- 3) Ondersteuning/verwijzing op maat
- 4) Kennis van de regionale sociale kaart
- 5) Werken aan/opheffen taalbarrières
- 6) Zorgplan is afgestemd op culturele zorg
- 7) Blijvende professionele ontwikkeling

Reden genoeg om je te verdiepen in de diverse culturen! Dit gebeurt in de volgende 4 groepjes:

- 1) Ghanees
- 2) Hindoestaans
- 3) Traditioneel Hollands
- 4) Surinaams-Creools

Filmopdracht

Bekijk de film en beantwoord de volgende vragen:

- Welke rituelen zie je bij de gekozen cultuur?
- Welke fragmenten grepen je aan, en waarom?
- Welke inzichten haal je hieruit voor je eigen werk?

Schrijf in steekwoorden de antwoorden op voor jezelf.

Verdiepingsopdracht

Met welke vragen zit je nog? Welke informatie mis je nog over de rouw-gebruiken binnen de gekozen cultuur? Wat kan je leren van elkaar? Zoek een antwoord op de vragen die je nog hebt via internet. Tip: <https://www.yarden.nl/inspiratie-en-informatie/rouwrituelen.htm> en richtlijn palliaweb: <https://palliaweb.nl/richtlijnen-palliatieve-zorg/richtlijn/rouw>

Nabespreking

Elke groep krijgt 10 minuten om af te stemmen wat ze klassikaal gaan delen. Geef een uitleg (max 5 min) over:

- Wat was kenmerkend in de gekozen cultuur?
- Wat zijn de belangrijkste inzichten van deze opdracht.
- Wat willen jullie de groep verder nog meegeven?

Probeer elkaar te inspireren en stel elkaar vooral vragen!

Docentinstructie

Stap 1: Introductie (10 min). Deel de hand-outs uit en introduceer de opdracht.

Benoem bij de start van de bijeenkomst hoe belangrijk cultuur is in de palliatieve zorg, en hoe het is opgenomen in het kwaliteitskader (zie introductie van dit document). Dit vraagt ook iets van de zorgverlener, helemaal wanneer men beseft dat ongeveer een kwart van de Nederlandse bevolking een andere culturele achtergrond heeft dan de traditioneel Hollandse. De kans is dus groot dat elke zorgverlener te maken krijgt met mensen in de palliatieve fase of in de nazorg aan naasten met diverse culturen en daarbij andere behoeftes hebben. Om die reden gaat deze opdracht erover om je te verdiepen in de cultuur rondom rouw en verlies bij diverse culturen. Benadruk vooraf dat de studenten het beste oordeelsvrij en met open blik de opdracht in kunnen gaan. Dit versterkt hun leerrendement en vertaalt zich door in hun zorgverlening.

Verdeel de groep in 4 subgroepjes. Studenten mogen een voorkeur aangeven, raad ze aan om die te baseren op iets dat buiten hun eigen cultuur ligt of waar ze interesse in hebben. Uiteindelijk is het wel de bedoeling dat elke groep evenveel deelnemers bevat. De verdeling is:

- 1) Groep 1 richt zich op de Ghanese cultuur
- 2) Groep 2 richt zich op de Hindoestaanse cultuur
- 3) Groep 3 richt zich op de traditioneel Hollandse cultuur
- 4) Groep 4 richt zich op de Surinaams-Creoolse cultuur.

Instrueer de studenten om de filmfragmenten individueel te bekijken, zonder met elkaar te overleggen. Benadruk dat ze hierin nieuwsgierig mogen zijn, bekijken en proberen te begrijpen wat ze zien in de fragmenten. Juist het vormen van een eigen mening hierin, mag. De kracht van deze onderwijsopdracht zit hem in de dialoog tussen studenten achteraf.

Probeer studenten ook wat richting te geven; je kunt ze laten focussen op de verschillen die ze zien met hun eigen culturele achtergrond, je kunt ze ook juist de overeenkomsten laten opsporen. Ook kunnen ze kijken naar zaken die ogenschijnlijk niet met elkaar te verenigen zijn; denk aan feest en vieringen ten opzichte van verdriet en verstillig. Herkenning kan helpen om het beter te begrijpen.

Ze kunnen steekwoorden voor zichzelf opschrijven om de antwoorden op de vragen te geven, maar er is na de film tijd om het uitgebreider uit te werken en met elkaar te overleggen.

Let op: De film kan een aantal fragmenten bevatten die de studenten kunnen aangrijpen of bepaalde gevoelens kunnen losmaken. Dat kan te maken hebben met eigen herinneringen, gevoelens of overtuigingen. Zorg ervoor dat studenten vooraf weten wat ze in zo'n geval moeten doen, bijv. even naar buiten lopen. Zorg dan ook (zelf) voor voldoende ondersteuning aan de studenten die dat nodig hebben. Denk hier vooraf over na welke mogelijkheden hiervoor zijn. Stem in ieder geval vooraf met de deelnemers af, hoe deze momenten kunnen worden opgepakt (als groep).

Stap 2: Vertoon de film (+-45 min). Gebruik de link:

<https://zuyd.mediasite.com/Mediasite/Play/94dcaf0cfbaf4cf8a2de10ccd561ddf21d>

- Fragment 1: Introductie van de film en kadering van het begrip cultuur bij rouw en verlies. Tijdens deze introductie zien we een Surinaams-Creools uitvaart ritueel.
- Fragment 2: Traditioneel Hollandse en Hindoestaanse cultuur komt naar voren
- Fragment 3: Traditioneel Hollandse en Ghanese uitvaart wordt getoond
- Fragment 4: Er wordt een Surinaams-Creoolse uitvaart gevolgd.

Stap 3: Overleg en verdiepingsopdracht (20 min). Geef de studenten een kwartiertje om binnen hun subgroep in overleg te gaan. Daar kunnen ze hun bevindingen uit de film delen, en kijken met welke vragen ze nog zitten. Daag ze uit om actief op zoek te gaan naar meer informatie over de betreffende cultuur. Ze moeten in deze tijd ook afstemmen wat ze terug willen koppelen aan de rest van de groep. Hierin moeten minstens de volgende elementen aan bod komen

- Wat was kenmerkend in de gekozen cultuur?
- Wat zijn de belangrijkste inzichten van deze opdracht.
- Wat willen jullie de groep verder nog meegeven?

Stap 4: Terugkoppeling klassikaal (40 min). Elk groepje krijgt 5 minuten om hun toelichting te geven. Daag de studenten vooral uit om vragen aan elkaar te stellen. Daarvoor is ook 5 minuten per groepje.

Afsluiting: Benadruk nogmaals het belang van aandacht voor diverse culturen en rouwrituelen, zoals dit ook in het kwaliteitskader wordt gedaan. Wijs de studenten erop dat de gehele documentaire te zien is via <https://www.2doc.nl/documentaires/2021/07/dood-in-de-bijlmer.html> en dat er meer info over de documentaire te vinden is op: <https://witfilm.nl/project/doodindebijlmer/>

Toepassing

Dit onderwijsmateriaal is geschikt voor:

- o Diverse opleidingsniveaus en alle zorgopleidingen: Zorgprofessionals: niveau 3, 4 (vpk en poh) en 6 (alleen vpk).
- o Alle Soorten zorg en zorgsettingen
- o CanMEDS rollen: Communicator, reflectieve EBP professional, de professional en kwaliteitsverbeteraar
- o Alle zorgdimensies: fysiek, psychisch, sociaal, zingeving en spiritualiteit

Bronnen

Filmfragmenten te bekijken via:

<https://zuyd.mediasite.com/Mediasite/Play/94dcaf0cfbaf4cf8a2de10ccd561ddf21d>

Integraal Kankercentrum Nederland/Palliactief. (2017). Kwaliteitskader palliatieve zorg in Nederland. <https://www.zorgvoorbeter.nl/zorgvoorbeter/media/documents/thema/palliatieve-zorg/kwaliteitskader-palliatieve-zorg-2017.pdf>

Pallialine (okt 2022). Richtlijn Rouw in de palliatieve fase. Geraadpleegd op 14-12-2022 via:

<https://palliaweb.nl/richtlijnen-palliatieve-zorg/richtlijn/rouw>

Yarden, (zd). Rouwrituelen in culturen en religies: elke uitvaart is anders. Geraadpleegd op 24-8-2022 via: <https://www.yarden.nl/inspiratie-en-informatie/rouwrituelen.htm>